

31999L0074

3.8.1999

DZIENNIK URZĘDOWY WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

L 203/53

DYREKTYWA RADY 1999/74/WE
z dnia 19 lipca 1999 r.
ustanawiająca minimalne normy ochrony kur niosek

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 37,

uwzględniając wniosek Komisji ⁽¹⁾,

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego ⁽²⁾,

uwzględniając opinię Komitetu Ekonomiczno-Społecznego ⁽³⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Dnia 7 marca 1988 r. Rada, stosując się do orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości w sprawie 131/86 (uchylenie dyrektywy Rady 86/113/EWG z dnia 25 marca 1986 r. ustanawiającej minimalne normy ochrony kur niosek utrzymywanych w klatkach w systemie baterijnym), przyjęła dyrektywę 88/166/EWG ⁽⁴⁾.
- (2) Artykuł 9 dyrektywy 88/166/EWG wymaga, aby Komisja przedstawiła przed dniem 1 stycznia 1993 r. sprawozdanie w sprawie postępu naukowego dotyczącego dobrostanu kur w ramach różnych systemów hodowli oraz w sprawie przepisów zawartych w załączniku do tej dyrektywy, wraz z wszelkimi właściwymi projektami dostosowującymi.
- (3) Dyrektywa Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotycząca ochrony zwierząt hodowlanych ⁽⁵⁾ opracowana na podstawie Europejskiej Konwencji w sprawie ochrony zwierząt hodowlanych, ustanawia przepisy wspólnotowe zmierzające do nadania mocy prawnej zasadom ustanowionym w Konwencji, obejmującym przepisy dotyczące pomieszczeń, pokarmu, wody i opieki odpowiadającej psychologicznym i etologicznym potrzebom zwierząt.
- (4) W 1995 r. Stały Komitet Europejskiej Konwencji w sprawie ochrony zwierząt hodowlanych przyjął szczegółowe zalecenia, obejmujące kury niosek.
- (5) Ochrona kur niosek leży w zakresie kompetencji Wspólnoty.
- (6) Różnice, które mogą zakłócić warunki konkurencji przeszkadzają w sprawnym funkcjonowaniu organizacji rynku zwierzęcego i produktów zwierzęcych.
- (7) Sprawozdanie Komisji, określone w ust. 2, oparte na opinii Naukowego Komitetu Weterynaryjnego stwierdza, że dobrostan kur w obecnie stosowanych klatkach w systemie baterijnym oraz w innych systemach hodowli jest niezadowolająca i że niektóre ich potrzeby nie mogą być zaspokojone w takich klatkach; dlatego należy wpro-

wadzić możliwie najwyższe normy, w świetle różnych parametrów, które trzeba rozważyć w celu poprawienia tych warunków.

- (8) Jednakże w okresie, który zostanie ustalony, stosowanie nieulepszonych systemów klatek może być kontynuowane w pewnych warunkach, włączając wymagania co do ulepszenia konstrukcji i przestrzeni.
- (9) Należy zachować równowagę między różnymi branżami pod uwagę aspektami, rozważania dotyczącymi zarówno dobrostanu jak i zdrowia, ekonomiczne i społeczne, jak również wpływu na środowisko.
- (10) Właściwe jest, aby w czasie badań nad dobrostanem kur niosek w różnych systemach hodowli, przyjąć przepisy umożliwiające Państwom Członkowskim wybór najbardziej właściwego systemu lub systemów.
- (11) Komisja musi przedstawić nowe sprawozdanie wraz z właściwymi projektami, uwzględniającymi to sprawozdanie.
- (12) Dlatego dyrektywa 88/166/EWG powinna być uchylona i zastąpiona,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

Artykuł 1

1. Niniejsza dyrektywa ustanawia minimalne normy ochrony kur niosek.
2. Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do:
  - ferm z ilością kur niosek mniejszą niż 350,
  - ferm utrzymujących hodowlę kur niosek.

Jednakże takie fermy w dalszym ciągu podlegają odpowiednim wymaganiom dyrektywy 98/58/WE.

Artykuł 2

1. Definicje w art. 2 dyrektywy 98/58/WE stosuje się w miarę potrzeby.
2. Dodatkowo do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:
  - a) „kury niosek” oznaczają: kury gatunku *Gallus gallus*, które osiągnęły zdolność do składania jaj i są hodowane dla produkcji jaj nieprzeznaczonych do wylęgu;

⁽¹⁾ Dz.U. C 157 z 4.6.1999, str. 8.

⁽²⁾ Dz.U. C 128 z 7.5.1999, str. 78.

⁽³⁾ Dz.U. C 101 z 12.4.1999.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 74 z 19.3.1988, str. 83.

⁽⁵⁾ Dz.U. L 221 z 8.8.1998, str. 23.

- b) „gniazdo” oznacza: wydzielone miejsce do znoszenia jaj, którego składniki podłogi nie mogą zawierać siatki drucianej mogącej stykać się z ptakami, przeznaczone dla indywidualnych kur lub grup kur (gniazdo grupowe);
- c) „ściółka” oznacza: dowolny kruchy materiał umożliwiający kurom zaspokojenie ich potrzeb etologicznych;
- d) „powierzchnia użytkowa” oznacza: powierzchnię o szerokości co najmniej 30 cm i nachyleniu podłogi nie przekraczającym 14 %, z wysokością prześwitu co najmniej 45 cm. Powierzchnie gniazd nie są uważane za powierzchnie użytkowe.

Artykuł 3

Państwa Członkowskie, w zależności od systemu lub systemów przez nie przyjętych, zapewniają, aby właściciele oraz posiadacze kur niosek stosowali nie tylko odpowiednie przepisy dyrektywy 98/58/WE i załącznika do niniejszej dyrektywy, ale również określone poniżej szczególne wymagania dla każdego z systemów, a mianowicie:

- a) przepisy ustanowione w rozdziale I w odniesieniu do systemów alternatywnych;
- b) lub przepisy ustanowione w rozdziale II w odniesieniu do nieulepszonych systemów klatek;
- c) lub przepisy rozdziału III dotyczące ulepszonych klatek.

ROZDZIAŁ I

Przepisy mające zastosowanie do systemów alternatywnych

Artykuł 4

1. Państwa Członkowskie zapewniają, aby począwszy od dnia 1 stycznia 2002 r. wszystkie nowobudowane lub przebudowywane systemy produkcji, określone w tym rozdziale, oraz wszystkie takie systemy produkcji wprowadzone do użytkowania po raz pierwszy spełniały co najmniej poniższe wymagania.

- 1) Wszystkie systemy muszą być wyposażone w taki sposób, aby wszystkie kury nioski miały:
- a) podajnik podłużny, zapewniające przynajmniej 10 cm na ptaka, lub podajniki kolisty, zapewniające przynajmniej 4 cm na ptaka;
- b) stałe koryta poidłowe zapewniające 2,5 cm na kurę, albo kołowe koryta poidłowe zapewniające 1 cm na kurę.
- Dodatkowo, w przypadku gdy są stosowane poidła smoczkowe lub kubki, na każde 10 kur przypada jedno poidło smoczkowe lub kubek. W przypadku, gdy punkty pojenia są przyłączone do instalacji wodociągowej, w zasięgu każdej kury znajdują się co najmniej dwa kubki lub dwa poidła smoczkowe;
- c) co najmniej jedno gniazdo na każde siedem kur. Jeżeli stosowane są gniazda grupowe, na maksimum 120 kur musi przypadać co najmniej 1 m² powierzchni gniazda;
- d) odpowiednie grzędy, bez ostrych krawędzi, i zapewniające co najmniej 15 cm na kurę. Grzęd nie wolno umieszczać ponad ściółką oraz odstęp poziomy między grzędami musi wynosić co najmniej 30 cm, a odstęp poziomy między grzędą a ścianą musi wynosić co najmniej 20 cm;

- e) co najmniej 250 cm² powierzchni ściółki na kurę, przy czym ściółka zajmuje co najmniej jedną trzecią powierzchni podłogi.
- 2) Podłogi tych urządzeń muszą być zbudowane w taki sposób, aby odpowiednio wspierały każdy ze skierowanych do przodu pazurów każdej łapy.
- 3) W uzupełnieniu do przepisów ustanowionych w pkt 1 i 2,
- a) jeżeli stosowane są systemy hodowli, gdzie kury nioski mogą swobodnie przemieszczać się między różnymi poziomami,
- i) może być nie więcej niż cztery poziomy;
- ii) wysokość prześwitu między poziomami musi wynosić co najmniej 45 cm;
- iii) urządzenia do karmienia i pojenia muszą być rozmieszczone w taki sposób, aby zapewnić jednakowy dostęp dla wszystkich kur;
- iv) poziomy muszą być tak rozplanowane, aby zapobiegać opadaniu odchodów na niższe poziomy.
- b) Jeżeli kury nioski mają dostęp do otwartych wybiegów:
- i) musi być kilka otworów dających bezpośredni dostęp do przestrzeni zewnętrznej, o wysokości co najmniej 35 cm i szerokości co najmniej 40 cm, ciągnącej się wzdłuż całej długości budynku; w każdym przypadku na grupę 1 000 kur musi być dostępny otwór o szerokości 2 m;
- ii) otwarte wybiegi muszą posiadać:
- powierzchnię właściwą dla obsady zwierząt i dla rodzaju podłoża w celu zapobieżenia jakimkolwiek zakażeniom,
  - schronienie na wypadek niepogody i pojawienia się drapieżników oraz, w razie potrzeby, odpowiednie koryta poidłowe.

- 4) Obsada zwierząt nie może przekraczać dziewięciu kur niosek na m² powierzchni użytkowej.

Jednakże w przypadku gdy powierzchnia użytkowa odpowiada dostępnej powierzchni podłoża, Państwa Członkowskie mogą zezwolić, do dnia 31 grudnia 2011 r. na obsadę 12 niosek na m² dostępnej powierzchni dla ferm, które stosują ten system w dniu 3 sierpnia 1999 r.

2. Państwa Członkowskie zapewniają, aby minimalne wymagania ustanowione w ust. 1 stosować dla wszystkich systemów alternatywnych od dnia 1 stycznia 2007 r.

ROZDZIAŁ II

Przepisy mające zastosowanie do hodowli w systemach klatek nieulepszonych

Artykuł 5

1. Państwa Członkowskie zapewnią, aby od dnia 1 stycznia 2003 r. wszystkie systemy klatek, określone w niniejszym rozdziale, spełniały co najmniej następujące wymagania:

- 1) dla każdej kury nioski musi być zapewnione co najmniej 550 cm² powierzchni klatki na kurę, mierzone w płaszczyźnie poziomej, która może być używana bez ograniczeń, w szczególności nie obejmującej uchylnej płyty do usuwania odchodów, mogącej ograniczyć dostępną powierzchnię;

- 2) musi być zapewniony żłób, który może być używany bez ograniczeń. Jego długość musi wynosić co najmniej 10 cm pomnożone przez ilość kur w klatce;
- 3) o ile poidła smoczkowe lub kubki nie są stosowane, każda klatka musi posiadać stały kanał poidłowy o takiej samej długości jak żłób, wymieniony w pkt 2. W przypadku gdy punkty poidłowe są przyłączone do instalacji wodociągowej, w zasięgu każdej klatki muszą znajdować się co najmniej dwa poidła smoczkowe lub dwa kubki;
- 4) klatki muszą mieć wysokość co najmniej 40 cm na co najmniej 65 % powierzchni klatki, i nie mniej niż 35 cm w dowolnym punkcie;
- 5) podłogi klatek muszą być zbudowane w taki sposób, aby wspierać odpowiednio każdy, skierowany do przodu pazur każdej łapy. Nachylenie podłogi nie może przekraczać 14 % lub 8 %. W przypadku podłóg, w których zastosowano inną niż drucianą prostokątną siatkę, Państwa Członkowskie mogą zezwolić na większe nachylenie;
- 6) klatki wyposażone są w odpowiednie przyrządy do skracania pazurów.

2. Państwa Członkowskie zapewniają, by hodowla w klatkach, określona w niniejszym rozdziale, była zakazana z mocą od dnia 1 stycznia 2012 r. Dodatkowo, z mocą od dnia 1 stycznia 2003 r. klatki, określone w niniejszym rozdziale, nie będą mogły być budowane lub wprowadzane do użycia po raz pierwszy.

ROZDZIAŁ III

Przepisy mające zastosowanie do hodowli w ulepszonych klatkach

Artykuł 6

Państwa Członkowskie zapewniają, aby po dniu 1 stycznia 2002 r. wszystkie klatki określone w niniejszym rozdziale spełniały co najmniej następujące wymagania:

- 1) kury nioski muszą mieć:
  - a) co najmniej 750 cm² powierzchni klatki na jedną kurę, z czego 600 cm² stanowi powierzchnię użytkową; wysokość klatki w obszarze poza przestrzenią użytkową wynosi co najmniej 20 cm w każdym punkcie, a każda z klatek ma powierzchnię całkowitą nie mniejszą niż 2 000 cm²;
  - b) gniazdo;
  - c) ściółkę, w której możliwe jest dziobanie i drapanie;
  - d) odpowiednie grzędy, zapewniające co najmniej 15 cm na jedną kurę;
- 2) musi być zapewniony żłób, który może być używany bez ograniczeń. Jego długość musi wynosić co najmniej 12 cm pomnożone przez ilość kur w klatce;
- 3) każda klatka musi posiadać system pojenia odpowiedni dla rozmiaru grupy; W przypadku, gdy są zastosowane poidła smoczkowe, w zasięgu każdej kury muszą znajdować się co najmniej 2 poidła smoczkowe lub dwa kubki;
- 4) aby ułatwić kontrolę urządzeń, wprowadzanie i wyprowadzanie kur, musi istnieć przejście między rzędami klatek o szerokości minimum 90 cm oraz musi być zachowany odstęp o wysokości co najmniej 35 cm między podłogą budynku a dolną kondygnacją klatek;

- 5) klatki muszą być wyposażone w odpowiednie przyrządy do skracania pazurów.

ROZDZIAŁ IV

Przepisy końcowe

Artykuł 7

Państwa Członkowskie zapewniają, aby fermy objęte zakresem zastosowania niniejszej dyrektywy zostały zarejestrowane przez właściwe władze i otrzymały odróżniający je numer, który będzie narzędziem śledzenia jaj wprowadzanych do obrotu, przeznaczonych do spożycia przez ludzi.

Uzgodnienia dotyczące wprowadzenia w życie niniejszego artykułu zostaną przyjęte przed dniem 1 stycznia 2002 r., zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 11.

Artykuł 8

1. Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki, aby zapewnić, że właściwe władze przeprowadzą inspekcje kontrolujące zgodność z przepisami niniejszej dyrektywy. Inspekcje te mogą być przeprowadzane przy okazji kontroli wykonywanych w innych celach.

2. Poczynając od daty ustalonej zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 11, Państwa Członkowskie składają Komisji sprawozdanie w sprawie przeprowadzonych inspekcji zgodnie z ust. 1. Komisja przedkłada streszczenia tych sprawozdań Stałemu Komitetowi Weterynaryjnemu.

3. Przed dniem 1 stycznia 2002 r. Komisja, zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 11, przedstawi projekty harmonizacji następujących zagadnień:

- a) inspekcji określonych w ust. 1;
- b) forma i treść sprawozdań, określonych w ust. 2, oraz częstotliwość z jaką mają być one przedstawiane.

Artykuł 9

1. W każdym przypadku, gdy jednolite stosowanie wymagań niniejszej dyrektywy, czyni to koniecznym, biegli lekarze weterynarii z Komisji mogą wraz z właściwymi władzami:

- a) sprawdzić, czy Państwa Członkowskie stosują się do wymienionych wymagań;
- b) wykonać kontrole na miejscu, w celu zapewnienia, że inspekcje przeprowadzane są zgodnie z niniejszą dyrektywą.

2. Państwo Członkowskie, na którego terytorium prowadzona jest inspekcja, zapewnia biegłym lekarzom weterynarii z Komisji wszelką pomoc, której mogą potrzebować dla wykonania ich zadań. Wynik dokonanych kontroli musi być przedyskutowany z właściwymi władzami zainteresowanego Państwa Członkowskiego, przed sporządzeniem i rozpowszechnieniem sprawozdania końcowego.

3. Właściwe władze zainteresowanego Państwa Członkowskiego podejmują wszelkie środki, które mogą okazać się konieczne, aby wziąć pod uwagę wyniki tych kontroli.

4. W razie potrzeby, szczegółowe zasady stosowania niniejszego artykułu przyjmuje się, zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 11.

Artykuł 10

Nie później niż dnia 1 stycznia 2005 r. Komisja przedstawi Radzie sprawozdanie, sporządzone na podstawie opinii Naukowego Komitetu Weterynaryjnego, w sprawie różnych systemów hodowli kur niosek, w szczególności tych objętych niniejszą dyrektywą, uwzględniając zarówno patologiczne, zootechniczne, fizjologiczne oraz etologiczne aspekty różnych systemów i ich wpływu na zdrowie i środowisko naturalne.

Sprawozdanie to będzie również sporządzone na podstawie badania społeczno-gospodarczych implikacji różnych systemów i ich skutków dla partnerów gospodarczych Wspólnoty.

Dodatkowo, towarzyszą mu właściwe projekty uwzględniające wnioski sprawozdania oraz wyniki negocjacji Światowej Organizacji Handlu.

Rada stanowi kwalifikowaną większością w sprawie tych projektów, w terminie 12 miesięcy od chwili ich przedstawienia.

Artykuł 11

1. Gdy ma być stosowana procedura określona w niniejszym artykule, przewodniczący niezwłocznie przedstawia sprawę Stałemu Komitetowi Weterynaryjnemu ustanowionemu decyzją 68/361/EWG⁽¹⁾, zwanemu dalej „Komitetem”, czyniąc to albo z własnej inicjatywy lub na wniosek Państwa Członkowskiego.

2. Przedstawiciel Komisji przedkłada Komitetowi projekt środków, które należy przyjąć. Komitet wydaje opinię w sprawie projektu w terminie, który przewodniczący może określić stosownie do pilności sprawy. Opinia przyjmowana jest większością określoną w art. 205 ust. 2 Traktatu, w przypadku decyzji, których przyjęcie przez Radę jest wymagane na wniosek Komisji. Głosy przedstawicieli Państw Członkowskich w Komitecie ważone są w sposób określony w tym artykule. Przewodniczący nie bierze udziału w głosowaniu.

3. a) Komisja przyjmuje przewidziane środki, jeżeli są one zgodne z opinią Komitetu.

b) Jeżeli przewidziane środki nie są zgodne z opinią Komitetu lub w przypadku braku opinii, Komisja bezzwłocznie przedkłada Radzie wniosek w sprawie środków, które należy przyjąć. Rada stanowi kwalifikowaną większością.

Jeżeli po upływie trzech miesięcy od dnia odwołania się do Rady nie podjęła ona żadnych działań, proponowane środki są przyjmowane przez Komisję i niezwłocznie stosowane, z wyjątkiem przypadku, gdy Rada zwykłą większością odrzuciła te środki.

Artykuł 12

Dyrektywa 88/166/EWG traci moc z dniem 1 stycznia 2003 r.

Artykuł 13

1. Państwa Członkowskie wprowadzą w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, łącznie z wszelkimi karami, konieczne do wykonania niniejszej dyrektywy, nie później niż do dnia 1 stycznia 2002 r. i niezwłocznie powiadomią o tym Komisję.

Środki przyjęte przez Państwa Członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określane są przez Państwa Członkowskie.

2. Państwa Członkowskie mogą, przestrzegając ogólnych zasad ustanowionych w Traktacie, utrzymywać lub stosować na swoim terytorium przepisy ochrony kur niosek, które są bardziej rygorystyczne niż te przewidziane w niniejszej dyrektywie. Państwa Członkowskie powiadamiają Komisję o wszelkich środkach podjętych w tym celu.

3. Państwa Członkowskie przekazują Komisji teksty podstawowych przepisów prawa krajowego, które zostały przyjęte w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą.

Artykuł 14

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie z dniem jej opublikowania w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich*.

Artykuł 15

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich.

Sporządzono w Brukseli, dnia 19 lipca 1999 r.

W imieniu Rady
K. HEMILÄ
Przewodniczący

⁽¹⁾ Dz.U. L 255 z 18.10.1968, str. 23.

ZAŁĄCZNIK

W uzupełnieniu odpowiednich przepisów załącznika do dyrektywy 98/58/WE, stosuje się następujące wymagania:

- 1) Wszystkie kury muszą być kontrolowane przez właściciela lub osobę odpowiedzialną za kury co najmniej raz dziennie.
- 2) Minimalizowany jest poziom hałasu. Unika się stałych lub nagłych odgłosów. Wentylatory, maszyny do karmienia lub inne wyposażenie jest tak skonstruowane, umieszczone, obsługiwane i konserwowane, aby powodowało możliwie najmniejszy hałas.
- 3) Wszystkie budynki mają poziom oświetlenia wystarczający do tego, aby umożliwić wszystkim kurom wzajemne widzenie się i aby były wyraźnie widoczne, by mogły badać swoje otoczenie wizualnie i wykazywały normalny poziom aktywności. W przypadku gdy występuje światło naturalne, otwory świetlne muszą być rozmieszczone w taki sposób, aby światło było równomiernie rozprowadzane w obrębie pomieszczeń.

Po pierwszych dniach konfekcjonowania, system oświetlenia jest taki, aby zapobiegał powstawaniu problemów zdrowotnych i behawioralnych. W związku z tym należy stosować rytm 24-godzinny, który zawiera właściwe nieprzerwane okresy ciemności, trwające, według wskazań, około jedną trzecią doby tak, aby kury mogły odpocząć i aby uniknąć problemów, takich jak niedobór odpornościowy i anomalie oczne. Należy przewidzieć wystarczająco długi czas zmierzchu, gdy światło jest stłumione, aby kury mogły usadzić się bez przeszkód lub urazów.

- 4) Te części budynków, wyposażenie lub narzędzi, które stykają się z kurami są dokładnie oczyszczane i regularnie dezynfekowane, a w każdym razie każdorazowo przy przeprowadzaniu wyprowadzania oraz przed wprowadzeniem nowej partii kur. W czasie, gdy klatki są zajęte, powierzchnie i całe wyposażenie utrzymywane jest w dostatecznej czystości.

Odchody muszą być usuwane tak często jak jest to konieczne, a martwe kury muszą być usuwane każdego dnia.

- 5) Klatki muszą być odpowiednio wyposażone, aby zapobiec ucieczkom kur.
- 6) Pomieszczenia składające się z dwóch lub więcej kondygnacji klatek muszą mieć urządzenia albo muszą być podjęte właściwe środki, pozwalające na kontrolę wszystkich kondygnacji bez utrudnień i ułatwiające wyprowadzanie kur.
- 7) Konstrukcja i rozmiary drzwi klatek muszą być takie, aby dorosła kura mogła być wyjęta bez narażania jej na niepotrzebne cierpienie lub doznanie urazów.
- 8) Bez uszczerbku dla przepisów pkt 19 załącznika do dyrektywy 98/58/WE, zakazane są wszelkie okaleczania.

Jednakże, w celu zapobieżenia wrywaniu puchu i kanibalizmowi, Państwa Członkowskie mogą zezwolić na przycinanie dziobów pod warunkiem, że jest ono przeprowadzane przez wykwalifikowany personel na kurczakach, które nie są starsze niż 10 dni i są przeznaczone na nioski.
